

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Зборник радова са XVI научног скупа младих филолога Србије, одржаног
30. марта 2024. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
Година XVI / Књ. 1

Издавач

Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу

Уређивачки одбор

Проф. др Милош Ковачевић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Драган Бошковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Владимир Поломац, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Никола Бубања, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Биљана Влашковић Илић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Јелена Петковић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Анђелка Пејовић, Филолошки факултет, Београд
Проф. др Ала Татаренко, Филолошки факултет, Универзитет „Иван Франко“, Лавов, Украјина
Проф. др Миланка Бабић, Филозофски факултет, Универзитет у Источном Сарајеву, Босна и Херцеговина
Проф. др Михај Радан, Факултет за историју, филологију и теологију, Темишвар, Румунија
Проф. др Димка Савова, Факултет за словенску филологију, Софија, Бугарска
Проф. др Душан Маринковић, Филозофски факултет, Свеучилиште у Загребу, Хрватска
Проф. др Персида Лазаревић Ди Ђакомо, Универзитет „Г. д Анунцио“, Пескара, Италија
Проф. др Даница Јеротијевић Тишма, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Никола Вујчић, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Проф. др Томислав Брлек, Филозофски факултет Свеучилишта у Загребу, Хрватска

Одговорни уредници

Проф. др Даница Јеротијевић Тишма
Проф. др Никола Вујчић

Секретар уредништва

Катарина Субановић

Зборник радова са XVI научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 30. марта 2024.
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Година XVI / Књ. 1

Крагујевац, 2025.

САДРЖАЈ

О ПРВОМ ТОМУ ЗБОРНИКА РАДОВА САВРЕМЕНА
ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ СА XVI
НАУЧНОГ СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ / 5

I ДИЈАХРОНИЈСКА И ДИЈАЛЕКТОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА

Драгана С. Триваковић
РЕЧЕНИЧНА ЛИНЕАРИЗАЦИЈА
У ЉЕТОПИСУ ЦРКОВНОМ АНДРИЈЕ ЗМАЈЕВИЋА / 13

Марко М. Милошевић
ПОЛУГЛАСНИК И ЊЕГОВИ РЕФЛЕКСИ У СЛУЖАБНОЈ
КЊИЗИ ГАВРИЛА СТЕФАНОВИЋА ВЕНЦЛОВИЋА / 29

Лука З. Николић
ПАСИВНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ У РОМАНУ О ТРОЈИ / 43

Жарко Б. Вељковић
ХУМАЧКА ПЛОЧА:
НОВО ЧИТАЊЕ И ИСТОРИЈСКА КОНТЕКСТУАЛИЗАЦИЈА / 61

Милош В. Милићевић
ЈЕЗИЧКА ПОЛИТИКА НОВОВЕКОВНИХ СРПСКИХ
ДРЖАВА ДО 1868. ГОДИНЕ / 79

Тамара С. Минић
ИЗ ЗООНИМИЈЕ СЕЛА ИГРОШ КОД БРУСА / 91

Марија Д. Луковић
О УПОТРЕБИ НОМИНАТИВА У ГОВОРУ
ГОРЊЕ РИБНИЦЕ КОД КРАЉЕВА / 107

II УЧЕЊЕ И УСВАЈАЊЕ ЈЕЗИКА

Душица З. Алексић
УПОТРЕБА ИКОНИЧНИХ СРЕДСТАВА У УЏБЕНИЦИМА
ЗА УЧЕЊЕ НЕМАЧКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 121

Ана Марија Б. Павловић
ПРИМЕНА КОРПУСНЕ ПЛАТФОРМЕ 'УДАЉЕНО ЧИТАЊЕ' У
УНАПРЕЂИВАЊУ ДИГИТАЛНЕ ПИСМЕНОСТИ
У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ / 131

Милица Ж. Љубанић
ФРАЗЕОЛОГИЈА У НАСТАВИ ИТАЛИЈАНСКОГ ЈЕЗИКА / 147

Ана Ј. Јовић
СТАВОВИ НАСТАВНИКА ПРЕМА ИДЕОЛОГИЈИ ИЗВОРНОГ
ГОВОРНИКА У НАСТАВИ СРПСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 157

Aleksandra A. Janković

THE CONNECTION BETWEEN INTENSIVE PRE-SLEEP L2 EXPOSURE
AND THE OCCURRENCE OF FOREIGN-LANGUAGE DREAMS / 175

Lana S. Jovanović

THE AGE FACTOR IN LANGUAGE DEVELOPMENT THEORIES AND
ITS IMPLICATIONS FOR ACQUISITION AND TEACHING / 183

Наташа М. Срдић

ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПОДРШКА У ОДРЖАВАЊУ
ЧЕШКОГ КАО МАЊИНСКОГ ЈЕЗИКА У СРБИЈИ / 193

III КОНТРАСТИВНА ЛИНГВИСТИКА И ТРАНСЛАТОЛОГИЈА

Теодора С. Вукосав

СТИЛИСТИЧКА АНАЛИЗА КЊИЖЕВНОУМЈЕТНИЧКИХ ПРЕВОДА
ЈЕСЕЊИНОВЕ ПЈЕСМЕ *ПЕСМА О КЕРУШИ* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 211

Љубица Д. Сџакић

ЛЕКСЕМА „MAGOR” У ЧЕШКОМ ЈЕЗИКУ И ЊЕНИ
ЕКВИВАЛЕНТИ У СРПСКОМ / 223

Таијана Г. Лейојевић Грујић

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА НЕМАЧКИХ И СРПСКИХ
ФРАЗЕОЛОГИЗАМА СА НАЗИВОМ ЖИВОТИЊЕ / 233

Вукица В. Анђионијевић Нежић

УСКОВИТЛАНИ **ЋИ** И ГОРАК УКУС ЖУЧИ: ПОЈМОВНЕ
МЕТАФОРЕ ЗА БЕС У КИНЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 245

Милена Д. Пејировић

КАЛКОВИ ИЗ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА У
САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ФИЛМУ / 257

Владимир С. Ђаковић

ПРЕВОЂЕЊЕ ЈЕЗИЧКОГ КОДА У РОМАНУ ХАРПЕР
ЛИ *УБИТИ ПТИЦУ РУГАЛИЦУ* / 273

IV ПРАГМАСЕМАНТИЧКА И СИНТАКСИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Сандра М. Карајовић

ЗВУЧНИ СИМБОЛИЗАМ УЗВИКА У СТРИПУ *WATCHMEN* / 285

Александра С. Шекеровић

О КОЛОКАЦИЈАМА СА ПРИДЕВОМ *ЛАК* / 297

Невена С. Предојевић

РАСЛОЈАВАЊЕ ЛЕКСИКЕ У РОМАНУ *ТРОВАЧНИЦА*
ЕМИЛА ЗОЛЕ: ЈЕЗИЧКО-СТИЛСКА ФУНКЦИЈА ЖАРГОНА / 309

Ђурђина Т. Јовановић

КОЛЕКСЕМЕ МОДАЛНОГ ИЗРАЗА *BE OBLIGED TO* / 323

Ксенија З. Ивковић

ДЕКОМПОНОВАНИ ПРЕДИКАТ У ПУБЛИЦИСТИЧКОМ
ФУНКЦИОНАЛНОМ СТИЛУ
(НА ПРИМЕРИМА ИЗ ДНЕВНЕ И НЕДЕЉНЕ ШТАМPE) / 339

V ЛИНГВОКУЛТУРОЛОШКА ПРОУЧАВАЊА

Милана М. Милић

ЕТНОКУЛТУРНИ СТЕРЕОТИПИ О НЕМЦИМА У СРПСКОМ
ЈЕЗИКУ КАО РЕФЛЕКСИ КОЛЕКТИВНОГ ПАМЋЕЊА / 355

АУТОРКЕ И АУТОРИ

Александра С. Шекеровић¹
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
<http://orcid.org/0009-0001-5108-1897>

О КОЛОКАЦИЈАМА СА ПРИДЕВОМ ЛАК

У раду се бавимо испитивањем колокационог опсега придева *лак* у српском језику. Предмет интересовања јесу колокације са придевом *лак* и именицом као примарним колокатом (у структури Adj + N). Циљ рада је да, употребом колокацијске методе, утврдимо са којим семантичким класама именица посматрани придев колоцира, да скренемо пажњу на групе значења придева *лак* те да их упоредимо са засведоченим значењима у *Речнику српскога језика*. Поред тога, испитиване су и предлошко-падежне структуре са придевом *лак* као примарним колокатом, у којима смо трагали за компонентом еуфемистичности. Уочено је седам семантичких класа именица које колоцирају са придевом *лак*, пронађене су потврде за сва речничка значења посматраног придева, а утврђено је и значење које описни речници српскога језика не бележе. Предлошке конструкције са придевом *лак* као примарним колокатом остварују еуфемистично значење, доминантно у сферама комуникације и људских психолошких стања.

Кључне речи: српски језик, лексички спој, колокација, колокациони опсег, придев *лак*, еуфемистичност.

1. Увод

Фертов термин *колокација* (1957) у српској лексиколошкој пракси први је описао Т. Прћић (2008: 149), одређујући је као „уобичајен, а понекад и редован, двочлани спој једне лексеме с неком другом”, који поседује садржинску, функцијску, а делом и формалну целину. Најсвеобухватнију пак дефиницију пружа Ј. Дражић (2014: 73) у монографији која представља систематско истраживање поменутих лексичких спојева, одређујући колокације као: „синтагматски лексички спој двеју или више аутосемантичних лексема, устројен према морфосинтаксичким правилима датог језика, с већим или мањим степеном постојаности и међусобне везаности елемената, условљеним језичким, ванјезичким, културно-историјским и друштвеним датостима”. Спојивост је, тј. колокабилност лексема, дакле, условљена компатибилношћу њихових дијагностичких обележја, али, често, и ванјезичким чиниоцима. У структури колокације могуће је издвојити њене чланове – колокате – примарни и секундарни. Примарни се колокат сматра тежиштем значења колокације, док га секундарни ближе и детаљније одређује. Способност примарног колоката да на основу свог семантичког потенцијала привуче одређени број секундарних колоката назива се његовим колокационим опсегом (Прћић 2008: 155; Дражић 2014: 73).

1.1. Предмет и циљеви рада

У раду ћемо се бавити испитивањем колокационог опсега придева *лак* у српском језику. Предмет интересовања чине постојаније синтагматске везе, тј. колокације са придевом *лак* и именицом као примарним колокатом (у структури

¹ aleksandra.shekerovic98@gmail.com

Adj + N²). Циљ рада је да скренемо пажњу на групе значења придева *лак* и да утврдимо са којим семантичким класама именица посматрани придев колоцира, те да добијене резултате упоредимо са значењима придева *лак* у *Речнику српскога језика* (РСЈ) Матице српске. Поред тога, биће испитиване и предлошко-падежне структуре са придевом *лак* као примарним колокатом. Од посебног ће значаја бити да се утврди да ли и које предлошке конструкције са придевом *лак* поседују у свом значењу компоненту еуфемистичности.

1.2. Корпус, методе

Као извор грађе за истраживање послужила су два корпуса савременог српског језика – *Корпус савременог српског језика на Математичком факултету Универзитета у Београду* (СрпКорп)³ и *Српски мрежни корпус* (srWac)⁴. Ексерпирано је 180 примера, од чега 130 у структури Adj+N са именицом као примарним колокатом и 50 предлошко-падежних конструкција (Adj + prep. + N) са придевом као примарним колокатом. Примери доминантно припадају књижевнoуметничком и новинарском функционалном стилу, у раду се дају изоловани и без ширег контекста, који је пак узет у обзир приликом анализе.

У првом су делу истраживања примери груписани према припадности именице, као примарног колоката, одређеној семантичкој класи. Поделу именица на семантичке групе преузели смо од Р. Драгићевић (2001: 221–231), која издваја десет семантичких класа именица које могу детерминисати придеви којима се означавају људске особине.⁵ Издвојене семантичке групе су следеће: Г-1 делови тела, Г-2 предмети и материја, Г-3 активности, Г-4 појаве, Г-5 социјалне улоге, Г-6 атмосфера, Г-7 биљке и животиње, Г-8 друштво, Г-9 прилике, Г-10 природа. Пошто су овако издвојене семантичке групе доста уопштене, ми смо се трудили да их прецизније одредимо кад год је то било могуће.

Након поделе именица према семантичким групама, применом колокацијске методе⁶ наводе се лексеме којима придев *лак* може бити замењен у датом споју.

1.3. Досадашња лексикографска обрада придева лак

Увидом у речнички чланак придева *лак* у *Речнику српскога језика* закључили смо он поседује разгранату полисемну структуру са великим бројем значења и подзначења. Разлог за чак девет значења придева *лак* треба тражити у томе што је, пре свега, у питању проста реч, а потом и у чињеници да је из примарног значења придева *лак* ('који је мале специфичне тежине; који има малу физичку тежину') у РСЈ могуће сазнати да се у семантичком садржају тога придева налази као семантички примитив дескриптор (према Дражић 2022: 103) – мали. Физичка тежина, тј. лакоћа поседује богат значењски потенцијал који ће, претпостављамо, резултирати разуђеношћу именица с којима придев ступа у син-

2 Adj–придев, N–именица.

3 <<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>>

4 <<https://nlp.ffzg.unizg.hr/resources/corpora/srwac/>>

5 Будући да Р. Драгићевић убраја придев *лак* у придеве са значењем људских особина (Драгићевић 2001: 267), сматрали смо да је подобно применити поменућу класификацију и на нашу анализу.

6 Колокацијска метода, према Борису Хлебцу, подразумева утврђивање семантичке дефиниције једнога колоката путем принципа заменивости другим лексемама с којима је у парадигматским односима, што омогућава увид у део семантичког садржаја другог колоката (Дражић 2014: 40).

тагматски однос, али и могућношћу конституисања колокација са компонентом еуфемистичности. У наставку се дају речнички чланак придева *лак* у РСЈ и РМС.

лак

РСЈ (2018):⁷ **1. а.** који је мале специфичне тежине; који има малу физичку тежину; **б.** танак, лаган (о материјалу, тканини); који је од таквог материјала (о одећи, обући). **2. а.** који може да се креће с лакоћом, без напора; окретан. **б.** који се изводи, врши с лакоћом, без напора (о кораку, скоку и сл.); складан, хармоничан, грациозан (о покрету, кретњи и сл.). **3. а.** погодан, спретан за ношење (у руци, на рамену и сл.), преношење, руковање (обично о ватреном оружју). **б.** који има малу тежину и прима мало путника, одн. робе, који је захваљујући својој малој тежини, облику, конструкцији и сл. погодан за брзо кретање (о возилима, пловним објектима и др.); **в.** који има велику маневарску способност, погодан за брзе покрете, акције и др. (о војним и сл. формацијама). **4. а.** који се изводи, остварује, прибавља и сл. једноставно, без већих напора, једноставан, ненапоран. **б.** разумљив, јасан, прост: **в.** ничим ненарушен, спокојан, безбрижан, лагодан. **5.** који је без већих уметничких претензија, намењен забави, разоноди. **6. а.** који садржи мало масних, тешко сварљивих, калоричних и сл. састојака, који се лако вари (о јелу, obroку). **б.** који је изражен у мањем степену, који представља блажу форму нечега, мали. **в.** чије је стање здравља, болести, повреда и сл. у благом, безопасном лику. **г.** чији се интензитет изражава у малој мери, у малом степену; слаб, благ; редак. **7. а.** површан, лакоислен, неозбиљан; непоуздан, несигуран. **б.** који се лако упушта у љубавне односе; неморалан. **8.** који није чврст, дубок, који је лабилан, слаб, нарушив (о сну, дремежу). **9.** који садржи мали проценат алкохола или неких основних састојака, слаб, благ (о пићу): • бити ~ на говору, псовци и сл. лако и без устезања говорити, псовати и сл. бити ~ на перу бити надарен за писање, лако, без тешкоћа писати, бити ~ на сну будити се на најмањи шум, бити лаког сна. бити лакши (за одређену суму, количину нечега) разг. изгубити, потрошити (одређену суму, количину нечега). имати лаку руку, бити лаке руке **в.** под рука. лака категорија спорт. тежинска категорија у боксу до 60 kg. лаки метали мешали са специфичном тежином, од 1,7 до 2,8, пре свећа алуминијум, магнезијум и њихове легуре. ~ роба **в.** под роба; уп. лак (76). лака му (црна) земља пригодна фраза приликом опроштаја са покојником или кад се помиње његово име. лаку ноћ вечерњи, одн. ноћни поздрав при растанку.

Да бисмо сазнали да ли је посматрани придев током времена мењао или/и проширивао своја значења, погледали смо речнички чланак придева *лак* у старијем издању *Речника* Матице српске, тј. у шестотомном *Речнику* и упоредили га са горенаведеним.

лак

РМС 1982: **1. а.** који је мале тежине, масе, који заостаје у тежини за другим предметима исте врсте. **б.** танак, који слабо утопљава, греје (о тканинама, одећи и сл.). **в.** војн. који не носи тешко оружје, покретљив, способан за брзе реакције. **г.** хитар, покретљив, гибак;окретан, сналажљив. **д.** који не оптерећује пробаву, брзо сварљив, пробављив; који није велике концентрације. **2. а.** који не изискује веће напоре, који није тешко схватити, прост, јасан, разумљив. **б.** који нема тешке последице, који није тешко поднети; безопасан. **3.** који је невелике јачине,

⁷ Значења су ради прегледности дата без примера у контексту.

итензитета, благ, слаб; тих. 4. а. који пружа разоноду, који забавља. ведар; весео, пун забаве. б. који је слободнијег понашања, морала.

Поређењем два речничка чланка, утврдили смо да је придев *лак* удвостручио број значења, са четири на девет.

2. Корпусна анализа

2.1. Колокације са придевом лак и именицом као примарним колокацијом

У својству примарног колоката у корпусу су потврђене именице из следећих семантичких група – Г-1 делови тела, Г-2 предмети и материја, Г-3 активности, Г-4 појаве, Г-5 социјалне улоге, Г-6 атмосфера и Г-9 прилике.

Г-1, делови тела. У ову семантичку групу сврстали смо именице којима се у најширем смислу именује некаква манифестација делова тела (Драгићевић 2001: 221). Придев *лак* носи значење 'који се изводи, врши с лакоћом, без напора (о кораку, скоку)'.⁸

лак + именица: *лак галоп*, *лак додир*, *лак знак [руком]*, *лак корак*, *лак наклон*, *лак ход*, *лак поглед*, *лаки пољубици*, *лаки џрк*.⁸

Према примерима из грађе, придев *лак* доминантно колоцира са именицама којима се означава покрет ноге, потом руке и у по једном примеру покрет очију и покрет усана. Сви посведочени примери тичу се људских делова тела, а у једном примеру је реч о животињској манифестацији – галоп⁹.

Г-2, предмети и материја. Семантичка група *предмети* и *материја* схваћена је веома широко те су из ње изузети само људска бића и њихове активности, животиње и биљке (Драгићевић 2001: 25). И примери из наше грађе исто потврђују, те смо у склопу посматране класе издвојили подгрупе са кавким градивним материјалом или предметом начињеним од њега, подгрупа са текстилним материјалом, тј. одевним предметом, затим подгрупе именица са значењем превозног средства, те исхране и оружаних средстава. Забележене су и колокације придева *лак* и именице из семантичке класе психоактивних супстанци, тачније наркотика.

- а) Придев *лак* у следећим примерима колоцира са именицом која денотира градивну материју, тј. предмет начињен од те материје и носи значење 'који је мале специфичне тежине, који има малу физичку тежину'.

лак + именица (материја или предмет од те материје): *лака конструкција*, *лака лежур*, *лак метал*¹⁰, *лаки окови*, *лаке цеви*.

- б) У другој подгрупи забележене су именице којима се означава текстилни, најчешће одевни предмет, а придев *лак* има значење 'танак, лаган, који је од таквог материјала'.

лак + именица (одевени предмет): *лака мајица*, *лак материјал*, *лак пешкир*, *лак сако*, *лак џемпер*, *лак шал*.

Лак сако је нпр. онај који је сачињен од танког материјала, који је лагодан за ношење. Интересантно је да би антонимски спојеви који опонирају овим колокацијама били *дебела мајица*, *дебео материјал*, *дебео пешкир* (дакле, који је од *дебело*, а не *пешко* материјала) итд. Разлог предоченог могуће је тражити у спецификацији значења придева *лак* (Дражић 2014: 243) уз ове примарне коло-

8 Примери су навођени по азбучном реду.

9 Примарно значење лексеме *галоп* је 'најбржи коњски трк (у скоковима)' (РСЈ: 2018).

10 У питању је термилошки језички израз.

кате – семантички садржај придева је сужен, а скуп је дијагностичких обележја модификован у односу на постојећа у примарном – основном значењу.

- в) У трећој подгрупи придев *лак* остварује значење 'који је захваљујући својој малој тежини, облику и конструкцији погодан за брзо кретање' уз именице којима се означава превозно средство.

лак + именица (превозно средство): *лак авион, лаке летелице, лак шприцикл, лак чамац*.

- г) Са именицом којом се означава неки предмет придев *лак* има значење 'који се прибавља без већих напора'.

лак + именица (предмет): *лак новац, лак хлеб*.

Лак новац је новац који је могуће прибавити без (већег) напора, који се једноставно добија.

- д) Придев *лак* има значење 'који садржи мало масних, тешко сварљивих, калоричних састојака, који се лако вари' у случају када детерминише именицу са значењем оброка или исхране уопште. *Лак ручак* је, јасно, ручак који се брзо вари, супр. *тешки прошеини, шежак ручак* итд.

лак + именица (исхрана): *лаки прошеини, лак ручак, лака салата, лако уље*.

- ђ) У наредној се подгрупи налазе именице којима се означава појам из домена оружаних средстава, а уз њих придев *лак* има значење 'погодан, спретан за ношење, преношење, руковање'.

лак + именица (оружано средство): *лако наоружање, лако оружје*.

Лако оружје је оружје којим се рукује на једноставан начин, супр. *тешко оружје*.

- е) У нашој смо грађи уочили и семантичку групу именица уз коју придев *лак* остварује значење које није потврђено у *Речнику српскога језика*, али ни у другим консултованим описним речницима српскога језика¹¹. Реч је о семантичкој групи лексема са значењем психоактивне супстанце – наркотика.

лак + именица: *лака дрога, лаки наркотици, лака шрава*.

Значење придева *лак* које је остварено у колокацији са лексемом *алкохол*, такође психоактивном супстанцом, посведочено је у РСЈ, те се последња, девета секундарна семантичка реализација придева *лак* у *Речнику српскога језика* дефинише као 'који садржи мали проценат алкохола или неких основних састојака, слаб, благ (о пићу)'. Међутим, недостајуће је значење придева *лак* које је остварено у споју са именицама *дрога, шрава, наркотици* и које би могло бити објашњено на следећи начин 'који изазива благу психолошку зависност или је не изазива уопште'. Размишљајући о парадигматској спојивости лексеме *дрога* са придевом *шежак*, антонимом придева *лак*, утврдили смо да РСЈ не бележи ни значење придева *шежак* које би било могуће дефинисати на основу антонимског лексичког споја – *тешка дрога*.

Г-3, активности. Посматрану значењску класу чине доминантно именице глаголског порекла и њима се денотира некаква људска активност (Драгићевић 2001: 227). Код нас су се као подгрупе издвојиле именице из категорија *nomina actionis* и *nomina acti*, потом подгрупе именица са значењем интелектуално-мисаоних појмова и стања спавања и напослетку именице којима се означава интелектуално-забавна људска творевина.

11 Консултовани су РМС, РЈАЗУ и РСАНУ.

- а) У прву семантичку подгрупу могу се сврстати именице из категорија *nomina actionis* и *nomina acti*, а придев *лак* уз њих има значење 'који се изводи, остварује без већих напора; ненапоран, једноставан'.

лак + именица (*nomina actionis*): *лаки* *голови*, *лак* *зубићак*, *лако* *заборављање*, *лак* *за-ложај*, *лака* *интервенција*, *лако* *казивање*, *лако* *кварење*, *лака* *лојџа*, *лаке* *масаже*, *лак* *порођај*, *лак* *посао*, *лак* *пошез*, *лако* *приближавање*, *лако* *приповедање*, *лак* *прислуш*, *лак* *развод*, *лако* *решење*, *лак* *шренинз*, *лако* *шрчање*, *лак* *ударац*, *лако* *учење*, *лака* *шећња*, *лак* *шут*.

лак + именица (*nomina acti*): *лака* *зарада*, *лака* *одлука*, *лака* *победа*, *лак* *успех*, *лака* *ушакмица*.

- б) Значење 'разумљив, јасан, прост' придев *лак* остварује уз именицу којом се означава, узето у најширем смислу, поједини интелектуално-мисаони појам или чин. Потврду о снажној менталној, асоцијативној вези придева *лак* са придевом *проси*, пронашли смо у *Образном асоцијативном речнику српског језика* (ОАРС)), где је придев *лак* најчешће био вербална асоцијација на стимулус *проси*, што нам говори о блискозначности и испреплетаности значења ових двају придева.

лак + именица (интелектуално-мисаони појам): *лак* *задаћак*, *лак* *језик*, *лак* *одговор*, *лако* *пићање*, *лак* *шес*.

- в) Трећу семантичку подгрупу чине именице које означавају стање спавања и сна. Придев *лак* у наведеним примерима значи 'који није чврст, дубок, који је лабилан, слаб, нарушив'.

лак + именица (стање спавања и сна): *лак* *дремеж*, *лак* *сан*.

Лак сан је, дакле, онај *сан* који није континуиран (чврст, стабилан); суп. *дубок*, *чврст*; *лак сан* – спавати са прекидима.

- г) У наредној подгрупи издвојили смо именице са значењем активности у ширем смислу. Уз именицу којом се, најшире узев, означава уметничко-забавна људска творевина придев *лак* носи значење 'који је без већих уметничких претензија, намењен забави, разоноди'. На пример, *лако* *штиво* је онај текст који није тешко читати и који не оптерећује, супротно – *тешко* *штиво*.

лак + именица (уметничка творевина): *лака* *досетка*, *лак* *жанр*, *лака* *забава*, *лака* *комедија*, *лака* *лићераштура*, *лака* *музика*, *лаке* *ноће*, *лаке* *пошалице*, *лаке* *речи*, *лак* *сadržај*, *лаки* *стихови*, *лака* *шема*, *лак* *хумор*, *лако* *штиво*.

Г-4, појаве. У ову групу Р. Драгићевић сврстава именице које означавају осећања, особине, темперамент, као и њихова изворишта и манифестацију (Драгићевић 2001: 227). Ми смо у поменутој класи издвојили именице са значењем тегоба или позитивних стања, тј. неповољних здравствених стања, као и семантичку подгрупу која је широко одређена као некаква друштвено-културна когнитивна појава.

- а) Тегобе или позитивна стања – забележене су именице које означавају психичко или физиолошко стање појединца. Придев *лак* остварује значење 'чији се интензитет изражава у малој мери, слаб, благ' и заменљив је придевом *мали* или *слаб*. Тако је, дакле, *лако* *пијанство* оно које је мањег, слабијег интензитета, супр. *тешко* *пијанство* – пијанство великог интензитета. Уз поједине лексеме супротно значење није могуће исказати спајањем са придевом *шежак* (**шежак* *смех*, **тешко* *задовољство*, **тешка* *језа*, **тешко* *усхићење*).

лак + именица: лак *џрч*, лак *дрхџај*, лако *задовољство*, лако *замарање*, лаки *замор*, лака *језа*, лака *меланхолија*, лака *мучнина*, лако *пијанство*, лака *поспаност*, лак *пришисак*, лак *смех*, лак *уздах*, лако *усхићење*.

- б) Придев *лак* има значење 'који је изражен у мањем степену, који представља блажу форму нечега, мали' када се појављује уз именицу која доминантно означава какво неповољно здравствено стање.

лак + именица (неповољно здравствено стање): лака *амнезија*, лак *бол*, лака *главобоља*, лака [ментална] *заосталост*, лак *назоб*, лака *повреда*, лак *проблем*, лака *решардација*, лак *свраб*, лако *шровање*, лака *ујалењост* [ждрела].

- в) У наредну семантичку подгрупу сврстане су именице које означавају друштвено-културну когнитивну појаву. Придев *лак* остварује значење 'чији се интензитет изражава у малој мери, слаб, благ'

лак + именица: лака *иронија*, лак *морал*, лак *прекор*, лаки *присџанак*.

На основу речничке дефиниције лексема *иронија*¹² и *прекор*¹³ утврђујемо да је у њиховом значењу присутна компонента негативне семантизованости. У колокацијама *лака иронија*, *лак прекор* придевом *лак* се умањује, тј. ублажава поменута негативна компонента значења – лак прекор је блажи, слабији од прототипичног облика критике упућене некоме. Слично, *лаки присџанак* јесте специјализованија форма већ позитивно семантизоване лексема *присџанак* – лаки пристанак је онај који се десио без много премишљања и неодлучности. Насупрот наведеним, колокација *лак морал* изразито је негативно конотирана, *лак морал* поседује особа која се, према правилима одређене друштвене заједнице, понаша непоштено и недолично. Интересантно је да је у нашој грађи посведочена управо поменута колокација коју је Драгиња Перваз (1984: 607), пишући о колокацијама са придевом *шежак*, навела као потенцијалну колокацију, која опонира њој антонимској – *шешки моралисти*.

Г-5, социјалне улоге. Групу са значењем социјалне улоге чине носиоци неке социјалне улоге, неког звања или занимања, али и особе уопште (Драгићевић 2001: 228). Придев *лак* који стоје уз поменуте именице осветљава само један од аспеката личности појединца. Дакле, кад се субјект окарактерише као лак противник, открива нам се да га је једноставно савладати, тј. победити у некаквом (спортском) надигравању. Не сазнајемо, међутим, ништа о његовим другим социјалним улогама. Слично томе, *лак рањеник* је онај који нема по здравље опасне повреде, који није животно угрожен, супр. *шежак рањеник* (онај који има по живот опасне повреде). Значење придева *лак* у овим колокацијама умногоме зависи од семантике именице коју детерминише и могло би се широко заокружити речничком дефиницијом 'који је изражен у мањем степену, који представља блажу форму нечега, мали'.

лак + именица: лак *прошивник*, лак *рањеник*, лак *суџарник*.

Другу подгрупу чине именице којима се означава особа уопште. У том случају придев *лак* остварује значење 'који се лако упушта у љубавне односе, неморалан'. Лака жена, дакле, често мења љубавне партнере. Интересантно је да, за разлику од горенаведених примера, придев *лак* није могуће заменити придевом *шежак* како би се реализовало антонимско значење, тј. у посматраним синтагматским спојевима придеве *лак* и *шежак* не треба посматрати као антонимске парове. Разлог томе потребно је тражити у значењу придева *лак*, које је у коло-

12 *Иронија* – прикривено, увијено исмевање, изругивање [...] (РСЈ 2018).

13 *Прекор* – пребацивање, критика упућена неком, укор (РСЈ 2018).

кацији *лака жена* спецификовано и удаљено од примарног, његов је семантички садржај сужен и блискозначан придеву *неморалан*.

лак + именица (људско биће): *лака девојка, лака жена, лаки мушкарци*.

Г-6, атмосфера. У ову групу сврстане су именице којима се означавају делови дана и године, као и временске прилике (Драгићевић 2001: 230). Наши примери указују да придев *лак* колоквира доминантно са именицама које означавају временске прилике и при томе остварује значење 'чији се интензитет изражава у малој мери, слаб, благ'.

Лак земљотрес је, тако, земљотрес који није разоран, који није нанео већу материјалну штету нити је изазвао људске жртве, супр. *шежак земљотрес*.

лак + именица: *лак већар, лак земљотрес, лаки облаци, лак ђусак, лак пошрес, лак снеж, лак шум*.

Г-9, прилике. Последњу семантичку класу чине именице које именују поједине прилике које су владале у неким животним периодима или у току целог живота. Према нашим примерима, то су именице којима се означава какав онтолошки феномен, попут живота или временског одсечка у животу – садашњости. Придев *лак* има значење 'ничим ненарушен, спокојан, безбрижан, лагодан'.

лак + именица (онтолошки/комуникацијски феномен): *лаке године, лаки дани, лак животи, лака садашњост*.

2.2. Колокације са придевом лак као примарним колокацијом

У нашој смо грађи настојали да испитамо да ли придев *лак*, као придев широке семантике, може у функцији примарног колоката да оствари значење које поседује компоненту еуфемистичности. Ослањајући се на речничку дефиницију придева *лак*, али и на његов претходно представљени колокациони опсег, претпоставили смо да у синтагматским везама посматрани придев, захваљујући компонентама у свом значењу на плану конкретног – лакоћа као физичка особина и на плану апстрактног – лакоћа при обављању неке менталне или сличне радње (Перваз 1984: 603), може развити и еуфемистична значења. У нашој грађи потврђено је претпостављано и придев *лак* као примарни колокат може имати еуфемистично значење у обрасцу Adj + NA + N_{Lok}¹⁴.

У наставку ћемо дати приказ сфера човековог живота које се предлошко-падежним везама са придевом *лак* могу представити на еуфемистичан начин.

Човек је социјално биће којем је својствена комуникацијска способност у односу са другим људима. У његовој је природи да тежи постизању успешности у комуникацији, што неретко може резултовати и употребом еуфемистичног израза. Еуфемистичним изразом се на љубазан и ублажен начин саопштава о појавама које су човеку стране, застрашујуће или неизрециве, било из разлога страха и забране који потичу од табуа¹⁵, било из прагматичке интенције да не повреди, не шокира и не изненади саговорника, тј. слушаоце (Куна 2007: 98). Да комуникација представља значајан аспект у људском животу потврђује и наша грађа. Засведочено је да се еуфемистичном изразу прибегава чак и у случају реферисања о негативним елементима комуникације. Забележене су колокације

¹⁴ Lok –локатив.

¹⁵ Најчешће табуисане сфере из којих еуфемизми црпе своју функционалност јесу физиолошки процеси и продукти тела, болест, смрт, именовање, обраћање, додиривање и гледање светих или нечистивих бића, предмета и места, прикупљање хране, њена припрема и потрошња (Георгијев 2015: 225)

лак на речи, лак на (шешким) речима, лаки на разговору, лаки на коментарима, лак на обећањима, лаки на кавџи – у којима је у фокусу вербална манипулација – лагање, вређање и/или вербални сукоб. Појединац се на овај начин квалификује посредно, нема изравног и прецизног именовања радње коју је извршио, сама колокација има неодређенију семантику и смањену информативност у односу на нпр. блискозначан придев *лажљив* или *свадљив* и сл.

У ванјезичкој стварности неуспех у комуникацији може бити пробудљен и довести до физичког обрачуна или сукоба, што се пак сматра непожељним у свакој говорној заједници и тежи се његовом избегавању. Међутим, у случајевима када се деси, неретко се о сукобу говори ублажено, замагљено, употребом еуфемизама. У нашој грађи то су колокације – *лак на обарачу*, *лак на окидачу*, *лаки на ножу* и *пиштољу*, *лак на оружју*, *лак на шучи*. Примећујемо да се колокације *лак на обарачу*, *лак на окидачу*, *лаки на ножу* и *пиштољу* и *лак на оружју* заснивају на употреби метонимије где обарач, окидач, нож, пиштољ или уопштено оружје стоје као ПРЕДМЕТ уместо самог ЧИНА који се њима извршава човековим дејством. У структури је фокус на именици, углавном негативне семантике, којом се детонира део оружаног средства или оружје уопште и која је семантичко тежиште колокације. Тако се нпр. *лак на обарачу* може дефинисати као онај који је спреман да брзо и импулсивно *повуче окидач* – да реагује, да пуца, да убије. Имамо, дакле, слику где је у првом плану део за целину – обарач за оружје, те оружје за пуцање, убиство. Целом структуром *лак на обарачу* преноси се иста порука, али се језичким средствима у колокацији у други план ставља квалификативност актера – потенцијални убица и резултативност његове радње – убиство.

Потом, утврдили смо да се еуфемистичном изразу прибегава и када се говори о емоцијама и емотивним стањима, и то доминантно негативним емотивним стањима каквим се у говорној заједници перципирају плакање и сузе. Потврђене су колокације *лак на сузи*, *лак на сузама*, *лаки на сузи*, *лак на љач*. Ово је значење, такође, засновано на метонимији РЕЗУЛТАТ за ПРОЦЕС. Уместо *емоциивно слаб*, *нестабилан*, користи се колокација с придевом *лак* и именицом која је резултат емотивне слабости – *суза*.

Заједничка црта коју је могуће издвојити међу великим бројем секундарних колоката јесте њихова инхерентно негативна семантика. Неке од таквих лексема су, како смо видели, *обарач*, *пиштољ*, *шуча*, *љач*, *сузе*. Наведеном би се могле придодати и следеће колокације: *лак на пиштољци* – карактеристично за спортски дискурс, [наставник]¹⁶ *лак на јединицама*, *лаки на џакуици* *гаса*, *лаки на џирошњи*, *лак на преке мере*, *лаки на чашици*, *лаки на миљу*. Осим што се заведоченим именицама означава каква негативна и непожељна карактеристика, неке од њих поседују у свом значењу и компоненту заступљености дате особине у изразито великом степену (нпр. *лак на преке мере*, *лак на јединицама* – *јединица* као најнижа оцена у школској пракси представља крајњи ступањ на скали оцењивања). Након што је запажено да све забележене колокације придева *лак* као примарног колоката које смо пронашли у грађи поседују негативну семантику из различитих значењских поља, а поједине од њих и додатну семантичку компоненту изражености особине у већем степену, оправдано је запитати се због чега је код свих њих еуфемистично значење остварено баш у споју са придевом *лак*. Наше је мишљење да семантички примитив дескриптор *мали* који се налази у значењу придева *лак* настоји да „умањи”, тј. ублажи и замагли негативна својства која се налазе у значењу именице, секундарног колоката придева *лак*. Дакле, да

16 Уметнут део контекста.

би се нпр. избегла карактеризација појединца као плачљивог, биће употребљена колокација са компонентом еуфемистичности – *лак на сузи*, што је блискозначно, опет еуфемистичном изразу, *мало му треба да заплаче*.

3. Закључна разматрања

Након извршене анализе можемо извести неколико закључака. У највећем броју примера придев *лак* детерминише именице из класе Г-3, активности (38%). Затим следе Г-4, тј. именице којима се именују појаве (22%) и Г-2, именице са значењем предмета и материја (20%). Закључујемо да је анализирани придев употребљен у свим значењима која се наводе у РСЈ. Утврђено је и једно значење придева *лак* које није засведочено у *Речнику*, а које би могло бити дефинисано на следећи начин - 'који изазива благу психолошку зависност или је не изазива уопште'. Запазили смо да употреба посматраног детерминатора доводи до позитивне, тј. еуфемистичне семантизованости исказа. Наиме, колокације придева *лак* и именице као примарног колоката доминантно теже позитивној или макар позитивнијој семантизованости, при чему управо придев *лак*, захваљујући значењима лакоће као физичке особине, али и лакоће при обављању неке менталне или сличне радње, уноси поменути компоненту (нпр. *лак живоћ*, *лак пошрес*...). Изузетак чине колокације типа *лака жена*, *лак сан* у којима се лакоћа схвата као непожељно својство. Овако широк спектар реализованих значења у полисемној структури придева *лак* заснива се, сматрамо, на укрштању двају сема (Драгићевић 2001: 216, 217) – 'који се испољава у минималном степену' и 'који је позитивно колективно вреднован' (малочас наведени примери типа *лак живоћ*, *лак пошрес*), тј. 'који је негативно колективно вреднован' (*лака жена*, *лак сан*).

Показано је на примеру колокационог опсега придева *лак* да је у његовој семантици могуће ишчитати значења која као лексички еквивалент имају придеве (према Дражић 2014: 243): *ненајоран* (лак ход), *шанак* (лак сако), *брзо сварљив* (лак ручак), *разумљив*; *проси* (лак тест), *нарушив* (лак сан), *мали*; *слаб* (лак дрхтај) и *неморалан* (лака жена). Значење је придева *лак*, дакле, подложно спецификацији и модификацији, зависно од језичке јединице с којом колоцира. Због поменутих семантичких нијанси било би значајно у речнички чланак придева *лак* унети блискозначнице и антониме, који неретко опонирају управо неком од остварених секунарних значења (нпр. *лака/шанка мајица* – **тешка мајица* – *дебела мајица*).

Надаље, посматране колокације придева *лак* као примарног колоката теже негативној семантизованости, а придев *лак* у овом случају не носи компоненту позитивне семантизованости, али експресивно маркира израз компонентом еуфемистичности, замагљујући и прикривајући праву интенцију комуникатора. Колокације са придевом *лак* које имају компоненту еуфемистичности залазе у интерперсоналну сферу – сферу комуникације, али и у интраперсонално поље – поље непожељног емотивног стања.

Извори

<http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/prezentacija/korpus.html>

<https://nlp.ffzg.unizg.hr/resources/corpora/srwac/>

Литература

- Георгијев 2015: И. Георгијев, Табуи и еуфемизми као пример когнитивног културног модела: *смрћ* у српском и шпанском језику, *Наслеђе*, бр. 30, 221–230.
- Драгићевић 2001: Р. Драгићевић, *Придеви са значењем људских особина у савременом српском језику*, Београд: Чигоја штампа.
- Дражић 2014: Ј. Дражић, *Лексичке и грамађичке колокације у српском језику*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Дражић 2022: Ј. Дражић, *Присћуић проучавању значења речи*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- ОАРСЈ: Обратни асоцијативни речник српскога језика. Део 2, Од реакције ка стимулусу. Београд: Београдска књига, 2011.
- РЈАЗУ: Речник хрватскога или српскога језика. Загреб: ЈАЗУ.
- РМС: Речник српскохрватскога књижевног језика, III, Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1969.
- РСАНУ: Речник српскохрватског књижевног и народног језика, XI, Београд: Институт за српскохрватски језик, 1981.
- РСЈ: Речник српскога језика, Нови Сад: Матица српска, 2018.
- *
- Фирт 1957: J. P. Firth, *Papers in Linguistics 1934–1951*, Oxford: Oxford University Press.
- Куна 2007: B. Kuna, Identifikacija eufemizama i njihova tvorba u hrvatskom jeziku, *Fluminensia*, god. 19, br. 1, 95–113.
- Перваз 1984: D. Pervaz, O nekim kolokacijama sa pridevom *težak*, *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 603–608.
- Прћић 2008: T. Prčić, *Semantika i pragmatika reči*, Novi Sad: Filozofski fakultet.

ON THE COLLOCATIONS CONTAINING THE ADJECTIVE *LAK*

Summary

This paper examines the collocational range of the adjective *lak* in the Serbian language. The subject of interest is collocations with the adjective *lak* and a noun as the primary collocate (in the structure Adj + N). Using the collocation method, the paper aims to determine with which semantic groups of nouns the observed adjective collocates, and to draw attention to the meaning groups of the adjective *lak*, as well as compare them with the meanings in the *Dictionary of the Serbian language (Rečnik srpskoga jezika)*. In addition, prepositional-case structures with the adjective *lak* as the primary collocate in which we searched for euphemistic meaning were also examined. Seven semantic groups of nouns collocated with the adjective *lak* were observed, confirming all the dictionary meanings of the observed adjective, as well as the meaning that descriptive dictionaries of the Serbian language do not mark. Prepositional constructions with the adjective *lak* as the primary collocate have a euphemistic meaning, dominant in the spheres of communication and human psychological states.

Keywords: the Serbian language, lexical conjunction, collocation, collocation range, adjective *lak*, euphemistic meaning

Aleksandra S. Šekerović